

Upadłość konsumencka nierzetelnego członka zarządu niewypłacalnej jednostki organizacyjnej

Wstęp

Liberalizacja procedury upadłości konsumenckiej¹, dokonana przez ustawodawcę w latach 2015–2016², zdecydowanie rozszerzyła grupę osób, która potencjalnie może uzyskać umorzenie zobowiązań na podstawie tytułu V części III Prawa upadłościowego³. Wskazują na to przede wszystkim statystyki⁴. W latach 2009–2014 ogłoszono

¹ Co do okoliczności i konsekwencji liberalizacji przepisów zob. szerzej H. Zie-liński, „Turystyka upadłościowa” w Unii Europejskiej. Zjawisko „forum shopping” przy transgranicznych upadłościach konsumenckich i metody jego zwalczania, [w:] P. Grzegorz-czyk, M. Walasik (red.), *Kierunki zmian egzekucji sądowej*, Sopot 2017, s. 171–186, oraz powołana tam literatura. Niniejsze wprowadzenie częściowo powiela wskazane tam informacje, jednakże w wersji zaktualizowanej na koniec roku 2016. Na temat „poza-oddłużeniowych” celów regulacji zob. P. Wydrzyński, *Upadłość konsumencka – postępowanie nie tylko oddłużeniowe – nowe wyzwania dla syndyków* [w:] A. Hrycaj, P. Filipiak, M. Gieromin, B. Groele (red.), *Restrukturyzacja i upadłość przedsiębiorstw 2.0*, Legalis/el.

² Ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2014 r., poz. 1306) oraz Ustawa z dnia 15 maja 2016 r. – Prawo restrukturyzacyjne (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1508 ze zm.).

³ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 2171 ze zm.), dalej: p.u.

⁴ Przytoczone dalej statystyki pochodzą z ewidencji spraw upadłościowych (w tym upadłości konsumenckiej) za lata 2005–2014 (Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości) oraz z raportu Centralnego Ośrodka Informacji Gospodarczej.

w Polsce upadłość zaledwie 120 osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej, z kolei w latach 2015 i 2016 było to już odpowiednio 2112 i 4434 upadłości. Szerszy dostęp do umorzenia zobowiązań, wynikający przede wszystkim ze złagodzenia podstawowej przesłanki oddalenia wniosku⁵, został jednocześnie ograniczony poprzez wprowadzenie obostrzenia, zgodnie z którym sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku „dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości” (tak art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u.)⁶. Jak wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy nowelizującej, podstawowym celem tego przepisu jest zablokowanie możliwości uzyskania oddłużenia przez nierzetelnych dłużników⁷.

Ustalenie zakresu zastosowania wskazanego ograniczenia budzi w literaturze przedmiotu liczne kontrowersje. W szczególności stawiane jest pytanie, czy przepis ten dotyczy wyłącznie obowiązku nałożonego na osoby fizyczne samodzielnie prowadzące działalność gospodarczą, czy obejmuje on także osoby zobowiązane do złożenia wniosku o upadłość reprezentowanych przez nie jednostek organizacyjnych. Obecnie dominuje stanowisko bardziej liberalne, zgodnie z którym wskazana norma dotyczy wyłącznie osób fizycznych, które nie złożyły wniosku o ogłoszenie upadłości, będąc do tego zobowiązanymi jako przedsiębiorcy⁸.

---

⁵ Zgodnie z art. 491⁴ p.u. sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli dłużnik doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa. W stanie prawnym przed 1 stycznia 2015 r. konieczne było, aby niewypłacalność dłużnika powstała wskutek wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności.

⁶ Ograniczenie takie nie występowało na gruncie art. 491³ ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (w brzmieniu sprzed 1 stycznia 2015 r.).

⁷ Uzasadnienie do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2265/VII kadencja).

⁸ Takie stanowisko prezentują m.in.: K. Tatara, M. Kaliński, *Wątpliwości odnośnie do przesłanki złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie w przypadku menedżerów lub byłych przedsiębiorców ubiegających się o upadłość konsumencką*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2015, nr 1, s. 81–87; R. Adamus, *Nowa upadłość konsumencka*,

W mojej opinii bardziej trafne jest jednak stanowisko przeciwne, postulujące objęcie nią także byłych reprezentantów jednostek organizacyjnych⁹.

Zagadnienie to jest ważne przede wszystkim z punktu widzenia norm regulujących powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej za niezłożenie w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości. Kreowana przez ustawodawcę odpowiedzialność może bowiem stanowić bezpośrednią przyczynę niewypłacalności osoby fizycznej będącej niegdyś reprezentantem (np. członkiem zarządu) innego podmiotu. Jednocześnie, z punktu widzenia wierzycieli, dochodzenie roszczeń bezpośrednio od reprezentantów niewypłacalnej spółki jest często jedyną możliwością uzyskania częściowego zaspokojenia. W związku z powyższym rozstrzygnięcie, czy nierzetelny reprezentant jednostki organizacyjnej może skorzystać z przywileju umorzenia zobowiązań (w tym zobowiązań o charakterze odszkodowawczym), jest kwestią niezwykle istotną¹⁰.

„Monitor Prawa Bankowego” 2015, nr 2, s. 102–111; M. Medyński, K. Forysiak, B. Szczepkowska, *Niezgłoszenie wniosku o upadłość wbrew obowiązкови jako negatywna przesłanka ogłoszenia upadłości konsumenckiej*, „Doradca Restrukturyzacyjny” 2016, nr 5, s. 22–36; M. Medyński, B. Szczepkowska, *Upadłość konsumencka byłego przedsiębiorcy lub menedżera*, „Monitor Prawa Bankowego” 2016, nr 11, s. 95–108; P. Zimmerman, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Legalis 2018; P. Janda, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, LEX/el. 2018. Częściowo niejasne są dla mnie stanowiska P. Zimmermana oraz P. Jandy, co szerzej prezentuję w dalszej części niniejszego artykułu.

⁹ Tak m.in. A.J. Witosz, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, WKP 2017, LEX/el; A.J. Witosz, *Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej*, [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 6, Warszawa 2016, s. 1283–1284; M. Gieromin, *Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej*, [w:] A. Machowska (red.), *Prawo restrukturyzacyjne i upadłościowe. Zagadnienia praktyczne*, LEX/el. 2016; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe. Prawo restrukturyzacyjne. Komentarz*, Legalis 2018.

¹⁰ Ze względu na dominujący charakter „funkcji oddłużeniowej” stopień zaspokojenia wierzyciela w postępowaniu upadłościowym prowadzonym według przepisów tytułu V części III p.u. może być bowiem znacznie niższy niż w postępowaniu egzekucyjnym. Zob. m.in. A.J. Witosz, *Ochrona wierzycieli w postępowaniu upadłościowym*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2017, nr 9, s. 45–46; A.J. Witosz, *Komentarz do art. 21 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

1. Niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości jednostki organizacyjnej

Obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, unormowany w art. 21 ust. 1 i 2 p.u., został przez ustawodawcę nałożony zarówno na dłużników w sensie materialnym (ust. 1), jak i formalnym (ust. 2)¹¹. Nawiązuje on wprost do definicji niewypłacalności z art. 11 p.u., zgodnie z którą dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli utracił zdolność do wykonywania swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Jak wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy¹², nie chodzi tutaj o tymczasowy brak uregulowania zobowiązań, ale bardziej o trwałą niemożność zaspokojenia roszczeń i złą kondycję finansową dłużnika. W chwili powstania takiego stanu rozpoczyna bieg 30-dniowy termin na złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości. Moment powstania stanu niewypłacalności „ma charakter obiektywny i nie może być pozostawiony swobodnemu uznaniu członka zarządu spółki”¹³. Prawidłowe jego określenie rodzi jednak wiele problemów praktycznych¹⁴, a ewentualne błędy związane są z dotkliwymi sankcjami. Należy tutaj wskazać przede wszystkim na uregulowaną w prawie upadłościowym odpowiedzialność odszkodowawczą z art. 21 ust. 3 p.u. oraz możliwość orzeczenia zakazów z art. 373 p.u. Mimo istniejących w tym zakresie wątpliwości¹⁵ wśród przepisów kreujących odpowiedzialność odszkodowawczą za niezłożenie w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości należy wskazać również art. 299 k.s.h.¹⁶

¹¹ Zob. K. Tatar, M. Kaliński, op. cit., s. 82.

¹² Ibidem. Szerzej zob. uzasadnienie rządowego projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, druk sejmowy nr 2824/VII kadencja, s. 66.

¹³ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Łodzi z dnia 11 marca 2008 r., I SA/Łd 1109/07, LEX nr 468130, za: A.J. Witosz, *Komentarz do art. 21 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

¹⁴ A.J. Witosz, *Komentarz do art. 21 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

¹⁵ Co do prezentowanych poglądów zob. A. Kidyba, *Komentarz do art. 299 k.s.h.*, [w:] idem, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX/el. 2017, oraz wskazana tam literatura i orzecznictwo.

¹⁶ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1557 ze zm.).

Przepisy te pełnią w obrocie gospodarczym szczególną rolę, oprócz „mobilizowania” do terminowego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, mają one bowiem na celu także ochronę wierzycieli¹⁷ i zabezpieczenie prawidłowości obrotu gospodarczego. W praktyce, dzięki konstrukcji art. 299 k.s.h., która kreuje odpowiedzialność bezpośrednio „za zobowiązania spółki”, oraz domniemaniu z art. 21 ust. 3a p.u., wierzyciel otrzymuje możliwość zaspokojenia swoich roszczeń bezpośrednio z majątku nierzetelnych reprezentantów dłużnika, co do zasady, w pełnej wysokości. Ciężar wykazania okoliczności ekskulpacyjnych z art. 299 § 2 k.s.h. oraz obalenia domniemania z art. 21 ust. 3a p.u. spoczywa na reprezentantach niewypłacalnego podmiotu. Zwalnia to wierzyciela z obowiązku udowodnienia wysokości szkody, co w istocie wymagało przeprowadzenia symulacji przebiegu postępowania upadłościowego oraz hipotetycznego stopnia zaspokojenia wierzycieli¹⁸. Ze względu na brak wiedzy wierzycieli o faktycznym stanie majątku dłużnika wykazanie wysokości szkody było w praktyce niezwykle trudne¹⁹. Nie ma wątpliwości, że przyjęty model odpowiedzialności za uchybienie wskazanym obowiązkom jednoznacznie wskazuje na pierwszeństwo interesu wierzycieli, piętnując nierzetelnych dłużników.

2. Upadłość konsumencka nierzetelnego reprezentanta jednostki organizacyjnej

Zgodnie z art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u. sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości, jeżeli w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości. Jest to jedna z czterech negatywnych przesłanek uwzględnienia wniosku, które przez okres 10 lat ograniczają możliwość przeprowadzenia postępowania

¹⁷ Uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (SN) z dnia 7 listopada 2008 r., III CZP 72/08, OSNC 2009, nr 2, poz. 20.

¹⁸ Zob. uzasadnienie projektu ustawy – Prawo restrukturyzacyjne, s. 65.

¹⁹ Ibidem.

oddłużeniowego wobec dłużnika, który swoim nierzetelnym postępowaniem działał na szkodę wierzycieli lub nie wykonywał swoich obowiązków²⁰. Pozostałe sankcjonowane przez ustawodawcę okoliczności to: umorzenie prowadzonego wobec dłużnika postępowania upadłościowego z przyczyn innych niż jego wnioski, uchylenie planu spłaty wierzycieli na podstawie art. 491²⁰ p.u. oraz uznanie czynności prawnej dłużnika za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli. Jednocześnie przesłanki te mają charakter względny, ponieważ ustawodawca pozostawił możliwość prowadzenia postępowania, jeżeli jest to uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi²¹.

2.1. Literalne rozumienie obowiązku złożenia wniosku o upadłość

Problematyka zakresu zastosowania art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u. jest w istocie zależna od odpowiedzi na pytanie, czy wykładnia systemowa lub funkcjonalna dostarczają nam wystarczających argumentów do przełamania jednoznacznego językowo rezultatu oraz dokonania jego interpretacji zwężającej (*interpretatio restrictiva*)²². Nie powinno być bowiem wątpliwości, że użyty przez ustawodawcę zwrot „dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości” oznacza zarówno podmioty wskazane w art. 21 ust. 1, jak i ust. 2 p.u.²³ W szczególności nie istnieją normatywne podstawy do wyprowadzenia tezy, że słowo „dłużnik” zostało użyte wyłącznie w znaczeniu materialnym z art. 21 ust. 1 p.u.²⁴

²⁰ Taki cel art. 491⁴ ust. 2 p.u. został wskazany w uzasadnieniu projektu ustawy.

²¹ Co do wykładni wskazanych klauzul generalnych zob. m.in. M. Medyński, K. Forsyś, B. Szczepkowska, op. cit., s. 32–34, oraz wskazana tam literatura.

²² W zakresie pojęcia wykładni zwężającej, a także dopuszczalności jej zastosowania zob. S. Wronkowska, *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*, Poznań 2005, s. 86–87.

²³ Zgodnie z paremią *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*. Co do znaczenia paremii zob. szerzej O. Nawrot, *Wprowadzenie do logiki dla prawników*, Warszawa 2012, s. 258.

²⁴ Tak K. Tatara, M. Kaliński, op. cit., s. 83. Stanowisko to krytykuje A.J. Witosz, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

Należy zgodzić się z A. Witoszem, że ustawodawca, planując takie zawężenie, posłużyłby się wprost zwrotem „jako dłużnik”, analogicznie do zwrotu „jako upadły” z art. 373 p.u.²⁵ Artykuł 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u. został przez ustawodawcę sformułowany podobnie do art. 373 ust. 1 pkt 1 p.u., zgodnie z którym przesłanką orzeczenia zakazu jest okoliczność, że osoba, „będąc do tego zobowiązana z mocy ustawy, nie złożyła w ustawowym terminie wniosku o ogłoszenie upadłości”. Dla zachowania spójności systemowej niezbędne jest, aby oba te zwroty były rozumiane jednakowo. Argumenty językowe dzielają także niektórzy zwolennicy wąskiego rozumienia art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u.²⁶

Literalne brzmienie nie pozwala traktować szerokiego rozumienia przedmiotowej przesłanki jako wyniku wykładni rozszerzającej²⁷. Nie ma konieczności wyszukiwania argumentów celowościowych czy funkcjonalnych, aby literalna wykładnia została uznana za prawidłową. Jak wskazuje się bowiem w orzecznictwie, to „odstępstwo od jasnego i oczywistego sensu przepisu” powinno być uzasadnione szczególnymi i istotnymi racjami prawnymi, społecznymi, ekonomicznymi czy moralnymi²⁸. W przypadku zarysowanego problemu wykładnia funkcjonalna oraz systemowa nie tylko nie pozwalają znaleźć argumentów na ograniczenie zakresu zastosowania art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u., ale także dostarczają wielu argumentów potwierdzających jego szerokie rozumienie.

2.2. Badanie „moralności płatniczej dłużnika”

Należy zgodzić się z R. Adamusem, że pomimo zliberalizowania przepisów upadłość konsumencka nie ma charakteru otwartego,

²⁵ A.J. Witosz, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

²⁶ M. Medyński, K. Forsyśiak, B. Szczepkowska, op. cit., s. 27–28.

²⁷ Takie, moim zdaniem niesłuszne, ujęcie prezentują K. Tataro, M. Kaliński, op. cit., s. 83.

²⁸ Zob. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 1 marca 2007 r., III CZP 94/06, wskazane tam uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej SN z dnia 14 października 2004 r., III CZP 37/04, OSNC 2005, nr 3, poz. 42, oraz pozostałe orzecznictwo.

a sąd „powinien badać moralność płatniczą dłużnika”²⁹. Zbyt szeroki dostęp do oddłużenia mógłby bowiem promować negatywne postawy społeczne³⁰. Także w orzecznictwie wskazuje się, że liberalizacja przesłanek ogłoszenia upadłości nie może „prowadzić do naruszenia słuszych interesów wierzycieli, w całości przesuwając na nich ciężar ekonomiczny niewypłacalności dłużnika”³¹. Normatywnym wyrazem tego stanowiska jest właśnie art. 491⁴ p.u., który ma na celu ograniczenie dostępu do upadłości konsumenckiej nierzetelnym dłużnikom³². W świetle systematyki regulacji wątpliwości budzi pogląd R. Adamusa, zgodnie z którym głównym celem wprowadzonego ograniczenia jest przede wszystkim uniemożliwienie byłym przedsiębiorcom unikania przepisów ogólnych i poddawania się procedurze upadłości konsumenckiej³³. Stanowisko to jest prawidłowe jedynie w części. Umieszczenie przedmiotowej przesłanki negatywnej wraz z pozostałymi okolicznościami odwołującymi się do naganego postępowania w obrocie gospodarczym jednoznacznie wskazuje, że podstawowym celem ustawodawcy było terminowe wyłączenie możliwości oddłużenia wobec osób, które swoim postępowaniem na to nie zasługują. Uniemożliwienie przedsiębiorcom wykorzystywania korzystniejszego dla nich reżimu upadłości konsumenckiej jest wyłącznie pośrednią konsekwencją badania moralności płatniczej dłużnika. Nie ma bowiem przeszkód, aby były przedsiębiorca, który dochował swoich obowiązków, uzyskał umorzenie zobowiązań wynikających z prowadzonej działalności gospodarczej³⁴.

W opracowaniach zwolenników wąskiej interpretacji opisywanego przepisu wskazuje się także argumenty funkcjonalne, które, zdaniem ich autorów, mogą prowadzić do przyjęcia, że nie dotyczy on obowiązku reprezentantów jednostek organizacyjnych. Są one jednak

²⁹ R. Adamus, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 1001.

³⁰ Ibidem.

³¹ Zob. postanowienie Sądu Okręgowego (SO) w Szczecinie z dnia 18 września 2017 r., VIII Gz 292/17, LEX nr 2363833.

³² Uzasadnienie do projektu ustawy, druk sejmowy nr 2265/VII kadencja.

³³ Zob. R. Adamus, *Prawo upadłościowe...*, s. 1007.

³⁴ Na przykład w sytuacji, w której dłużnik złożył wniosek o ogłoszenie upadłości, lecz został on oddalony na podstawie art. 13 p.u.

nieuzasadnione. Należy podzielić stanowisko A.J. Witosza, zgodnie z którym „nie ma żadnej różnicy w kontekście celu regulacji pomiędzy sytuacją prowadzenia działalności jednoosobowej a sytuacją, w której dana osoba byłaby członkiem zarządu swojej jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a tym samym nie miałyby żadnych podstaw do odmiennej oceny obu tych sytuacji na gruncie art. 491⁴ ust. 2 pkt 3”³⁵. W szczególności wystarczającym argumentem przemawiającym za wykładnią zwięzającą nie mogą być ogólne zamierzenia co do liberalizacji przesłanek upadłości konsumenckiej oraz szerszego dostępu do oddłużenia³⁶. Wymóg rzetelności dłużnika ma bowiem dla ustawodawcy charakter nadrzędny. Świadczy o tym przede wszystkim ograniczenie możliwości ogłoszenia upadłości konsumenckiej, kiedy prawomocnie orzeczono, że dłużnik dokonał czynności z pokrzywdzeniem wierzycieli. Ustawodawca, w art. 491⁴ ust. 2 pkt 4 p.u.³⁷, wyraźnie wskazuje, że prawo do uzyskania oddłużenia jest uzależnione od rzetelnego postępowania w przeszłości³⁸. Zgodnie z założeniem racjonalności ustawodawcy identyczna hierarchia wartości powinna zostać przyjęta na gruncie całego art. 491⁴ ust. 2 p.u. Nie można zakładać, że poszczególne punkty tego samego ustępu oparte są na odmiennym uzasadnieniu aksjologicznym. W związku z powyższym liberalizacja przepisów o upadłości konsumenckiej oraz zamiar ustawodawcy co do szerokiego do niej dostępu nie mogą stanowić argumentów, które doprowadzą do zawężenia interpretacji przesłanek negatywnych, opartych na braku rzetelnego postępowania dłużnika³⁹.

³⁵ A.J. Witosz, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

³⁶ Odmienne: M. Medyński, K. Forsyś, B. Szczepkowska, op. cit., s. 29, oraz K. Tatar, M. Kaliński, op. cit., s. 84.

³⁷ Przepis ten dotyczy przypadku dłużnika, którego czynność została prawomocnie uznana za dokonaną z pokrzywdzeniem wierzycieli.

³⁸ Por. R. Adamus, *Prawo upadłościowe...*, s. 1001, który wprost wskazuje na konieczność badania moralności płatniczej dłużnika. Zob. także A.J. Witosz, *Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych...*

³⁹ W kontekście prawidłowej wykładni celowościowej art. 491⁴ ust. 2 pkt 4 p.u. zob. szerzej wnioski A.J. Witosz, *Postępowanie upadłościowe wobec osób fizycznych...* oraz idem, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

2.3. Pytanie do Krajowego Rejestru Sądowego w trybie art. 491⁸ ust. 1 p.u.

A.J. Witosz, przytaczając argumenty dotyczące wykładni art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u., odwołuje się do treści art. 491⁸ ust. 1, słusznie wskazując, że przepis ten ma na celu zweryfikowanie, „czy upadły nie naruszył w przeszłości obowiązku reprezentanta do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości jednostki organizacyjnej”⁴⁰. Zgodnie z tym przepisem, na wstępie prowadzonego postępowania upadłościowego, syndyk ma obowiązek zwrócić się do Krajowego Rejestru Sądowego z pytaniem, czy dłużnik „w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości sprawował funkcję członka organu spółek handlowych i czy w stosunku do tych spółek ogłoszono upadłość”⁴¹. Przepis ten może mieć na celu powtórny weryfikację, czy wobec dłużnika nie zachodzą podstawy do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości, a w konsekwencji – do jego umorzenia na podstawie art. 491¹⁰ ust. 2 i 3 p.u.⁴² Pogląd taki podzielany jest także przez część pozostałych przedstawicieli doktryny⁴³.

Wątpliwości mogą natomiast budzić wnioski P. Jandy⁴⁴, wydaje się bowiem, że w komentarzu do art. 491⁴ oraz 491⁸ p.u. prezentuje on sprzeczne tezy. Odnośnie do wykładni art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u., powołując się na uzasadnienie ustawy nowelizującej, autor ten wskazuje, że „Negatywna przesłanka ogłoszenia upadłości nie dotyczy [...] reprezentantów niewypłacalnych spółek, którzy nie złożyli wniosku o ogłoszenie upadłości spółek, jakie reprezentowali lub

⁴⁰ Zob. A.J. Witosz, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

⁴¹ Zob. art. 491⁸ ust. 1 p.u. oraz A.J. Witosz, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

⁴² Ibidem.

⁴³ Zob. m.in. P. Zimmerman, *Komentarz do art. 4918 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...* Konieczne jest jednak zwrócenie uwagi na wątpliwości, jakie pojawiły się na tle jego nowego wydania, co zostało wskazane dalej.

⁴⁴ P. Janda, *Komentarz do art. 4914 oraz 4918 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...* Podobne wątpliwości można podnieść także w stosunku do najnowszego (z 2018 r.) wydania komentarza autorstwa P. Zimmermana, *Komentarz do art. 4914 oraz 4918 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

nadal reprezentują⁴⁵. Niezrozumiale wydaje się w związku z tym stwierdzenie w komentarzu do art. 491⁸ p.u., że informacje z Krajowego Rejestru Sądowego mają kluczowe znaczenie dla postępowania upadłościowego, ponieważ „Uzyskane informacje mogą [...] stanowić podstawę do umorzenia postępowania [...], z uwagi na niezłożenie przez upadłego wbrew posiadaniemu obowiązkwowi wniosku o upadłość spółki wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego”⁴⁶. Poglądy te wydają się sprzeczne. Jeżeli bowiem podzielimy pogląd autora co do wykładni art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u., to niezłożenie wniosku o ogłoszenie upadłości reprezentowanej jednostki organizacyjnej nie może być podstawą umorzenia postępowania, ponieważ nie stanowi podstawy oddalenia wniosku. Jak wskazuje się w literaturze, art. 491¹⁰ p.u. zawiera zamknięty katalog podstaw umorzenia postępowania, a jedyna z nich, która może odnosić się do wskazanego obowiązku, to art. 491¹⁰ ust. 3. w zw. z ust. 2. p.u., kiedy „podstawa do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości ujawni się po ogłoszeniu upadłości”⁴⁷.

3. Analiza aktualnego orzecznictwa⁴⁸

W związku z faktem, że opisywane przepisy dotyczące upadłości konsumenckiej obowiązują od stycznia 2015 r., a także doczekały się licznych komentarzy i analiz w literaturze, zasadna wydaje się analiza tego, w jaki sposób przedstawione w piśmiennictwie tezy przekładają się na treść orzeczeń sądów gospodarczych. Ze względu na treść art. 33 p.u., który z mocy art. 491² ust. 1 p.u. znajduje zastosowanie także przy upadłości konsumenckiej oraz, co do zasady, wyklucza możliwość rozpatrywania omawianych kwestii przez Sąd Najwyższy, należy zwrócić uwagę na uzasadnienia postanowień sądów okręgowych, orzekających jako sądy II instancji. Poniżej

⁴⁵ P. Janda, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

⁴⁶ P. Janda, *Komentarz do art. 4918 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

⁴⁷ Zob. A.J. Witosz, *Komentarz do art. 4918 p.u. oraz 49110 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

⁴⁸ Wskazane w tym punkcie postanowienia są dostępne na Portalu Orzeczeń Sądów Powszechnych (orzeczenia.ms.gov.pl) i zostały wydane po dniu 1 stycznia 2017 r.

zostały zaprezentowane orzeczenia, które potwierdzają prawidłowość poglądu o literalnym rozumieniu art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u.⁴⁹

W postanowieniu Sądu Okręgowego w Bydgoszczy z dnia 26 czerwca 2017 r.⁵⁰, oprócz rozważań dotyczących rażącego niedbalstwa oraz wysokości zaciąganych zobowiązań, sąd odniósł się także do kwestii zasiadania przez dłużnika w zarządzie niewypłacalnej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Jak wskazano w uzasadnieniu, „Na marginesie jedynie należy dodatkowo zwrócić uwagę na okoliczności [...] które – w razie potwierdzenia ich zaistnienia – mogłyby także stanowić podstawę oddalenia przedmiotowego wniosku. Zgodnie bowiem z art. 491⁴ ust. 2 pkt 4⁵¹ p.u., sąd oddala wniosek o ogłoszenie upadłości «konsumenckiej», jeżeli w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku dłużnik, mając taki obowiązek, wbrew przepisom ustawy nie zgłosił w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości. Jak zaś wynikało z zeznań samego dłużnika, w jednej ze spółek, w których pełnił wówczas funkcję członka zarządu [...] (obecnie [...]) spółka z o.o., istniały znaczne nieuregulowane zobowiązania [...] w okresie gdy pozostawał jeszcze wiceprezesem tej spółki (do sierpnia roku 2016)”.

Źródłem analogicznych wniosków jest postanowienie Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 29 maja 2017 r.⁵² W rozpatrywanej sprawie na dłużniku nie ciążył obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie

---

⁴⁹ Można także wskazać orzeczenia, które pośrednio wydają się akceptować pogląd odmienny, tak m.in.: wyrok SO w Szczecinie z dnia 31 stycznia 2017 r., VIII Gz 386/16, w którym sąd stwierdził, iż „w piśmiennictwie [...] podniesiono, że naruszenie przez dłużnika obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości może dotyczyć tylko sytuacji, w której dana osoba prowadziła w przeszłości działalność gospodarczą [...] i nie zgłosiła wniosku o ogłoszenie swojej upadłości”. Wnioskodawca nie był jednak zobowiązany do złożenia wniosku o upadłość na podstawie art. 21 ust. 2 p.u., a powyższe uwagi miały charakter pośredni. W zakresie relewantnego orzecznictwa, por. S. Gurgul, *Komentarz do art. 4914 p.u.*, [w:] idem, *Prawo upadłościowe...*

⁵⁰ Postanowienie SO w Bydgoszczy z dnia 26 czerwca 2017 r., VIII Gz 81/17.

⁵¹ W uzasadnieniu nastąpił błąd, z jego treści wynika bowiem, że chodzi o art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u.

⁵² Postanowienie SO w Toruniu z dnia 29 maja 2017 r., VI Gz 111/17.

upadłości innego podmiotu. Jego wniosek został oddalony, ponieważ prowadził on jednoosobową działalność gospodarczą i jako przedsiębiorca, pod koniec 2013 r., stał się niewypłacalny. Wniosek o ogłoszenie upadłości został jednak przez niego złożony dopiero w połowie roku 2015, co stanowiło rażące naruszenie obowiązującego wówczas 14-dniowego terminu. Sąd, wskazując jako podstawę oddalenia wniosku art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u., stwierdził jednocześnie, że „hipoteza art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u. obejmuje przypadki, w których dłużnik wcześniej nie zgłosił wniosku o ogłoszenie upadłości, choć miał taki obowiązek jako przedsiębiorca lub jako jedna z osób wymienionych w treści art. 21 ust. 1 i 2 p.u.”, oraz „Jak była o tym mowa, przepis ten w istocie dotyczy dłużnika będącego poprzednio przedsiębiorcą lub inną z osób wymienionych w art. 21 ust. 1 i 2 p.u., które nie dopełniły obowiązku terminowego złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości”. Pogląd ten, odwołując się bezpośrednio do art. 21 ust. 2 p.u., przeczy stanowisku K. Tatary oraz M. Kalińskiego, którzy podnosili, że przedmiotowa przesłanka negatywna nie odnosi się do dłużnika w znaczeniu formalnym⁵³.

Na uwagę zasługuje także postanowienie Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 29 maja 2017 r.⁵⁴, którego problematyka w całości jest poświęcona zagadnieniu upadłości konsumenckiej byłego członka zarządu niewypłacalnej spółki z o.o. Sąd *ad quem* wskazał, że obowiązek złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości spółki na podstawie art. 21 ust. 2 p.u. jest jednym z podstawowych obowiązków reprezentantów osób prawnych. Będąca jego podstawą niewypłacalność ma charakter obiektywny, a wstrzymywanie się ze złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości w oczekiwaniu na poprawę sytuacji finansowej nie wyłącza konsekwencji wynikających z niedochowania terminu. Członkowie zarządu ponoszą bowiem ryzyko wynikające z dokonanej oceny sytuacji oraz „racjonalności gospodarczej określonych decyzji podjętych przez spółkę”.

⁵³ K. Tatar, M. Kaliński, op. cit., s. 83. Bezpośrednie odwołania do obowiązku z art. 21 ust. 2 p.u. pojawiły się także w innych orzeczeniach SO w Toruniu: z dnia 14 czerwca 2017 r., VI Gz 127/17, oraz dnia 14 czerwca 2017 r., VI Gz 128/17.

⁵⁴ Postanowienie SO w Szczecinie z dnia 29 maja 2017 r., VIII Gz 90/17.

Sąd podkreślił, że naruszenie wskazanego obowiązku wykracza poza standardy „należytą staranności” oraz naraża kontrahentów spółki na poniesienie szkody, a w konsekwencji „stanowi podstawę do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości konsumenckiej na podstawie art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u.”.

Podsumowanie

Dyskusja o możliwości ogłoszenia upadłości konsumenckiej nierzetelnego członka zarządu niewypłacalnej jednostki organizacyjnej niewątpliwie przyczynia się do wypracowania stanowiska w zakresie prawidłowej interpretacji art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u. Za prawidłowy powinien zostać uznany pogląd, zgodnie z którym niedochowanie obowiązku z art. 21 ust. 2 p.u. stanowi przesłankę negatywną ogłoszenia upadłości byłego reprezentanta niewypłacalnej jednostki organizacyjnej. Jest on bowiem zgodny zarówno z literalnym ujęciem wskazanej przesłanki, jak i przypisanymi jej przez ustawodawcę funkcjami. Wydaje się jednak, że wskazane powyżej wątpliwości mogą zostać rozwiązane przez ustawodawcę nie poprzez doprecyzowanie obecnej regulacji⁵⁵, lecz poprzez jej derogację. W dniu 19 grudnia 2016 r. minister sprawiedliwości powołał Zespół do opracowania projektu zmian przepisów w zakresie upadłości konsumenckiej⁵⁶. Przewodniczący Zespołu, M. Warchoła, w odpowiedzi⁵⁷ na interpelację poselską nr 13568⁵⁸ wprost wskazał,

---

⁵⁵ Tak M. Medyński, B. Szczepkowska, op. cit., s. 104.

⁵⁶ Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie powołania Zespołu do opracowania projektu zmian przepisów w zakresie upadłości konsumenckiej (Dz.Urz. Ministra Sprawiedliwości z 2016 r., poz. 213).

⁵⁷ Odpowiedź na interpelację nr 13568 w sprawie efektów działania ustawy z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 1.08.2017 r. <www.sejm.gov.pl> [dostęp: 8.06.2018].

⁵⁸ Interpelacja nr 13568 (data wpływu 20.06.2017 r.) <www.sejm.gov.pl> [dostęp: 8.06.2018].

że Ministerstwo Sprawiedliwości dostrzega problematykę „dodatkowego obciążenia sądów zajmujących się formalnie upadłością konsumencką w związku z koniecznością badania wykonania przez byłych przedsiębiorców obowiązków wynikających z prawa upadłościowego (por. art. 491⁴ ust. 2 pkt 3 p.u.)”. Projekt nowelizacji ustawy nie został jeszcze złożony w Sejmie, w związku z czym trudno jednoznacznie określić, w jaki sposób wskazane w niniejszym artykule wątpliwości zostaną rozstrzygnięte⁵⁹.

---

⁵⁹ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw, został opublikowany na stronie Rządowego Centrum Legislacji w dniu 25 maja 2018 r. Jak wskazano w jego uzasadnieniu, w miejsce omawianej w niniejszym artykule przesłanki negatywnej, wprowadza on „formalną przesłankę” w postaci prawomocnego orzeczenia zakazu prowadzenia działalności gospodarczej z art. 373 p.u. lub prawomocnego skazania dłużnika za wskazane przestępstwa (zob. s. 46 i 50–51 projektu). Sama treść projektu ustawy nie jest zaskoczeniem, bowiem znacznie wcześniej pojawiały się liczne informacje i komentarze (przede wszystkim za pośrednictwem blogów eksperckich) na temat zapowiadanych rozwiązań. W grudniu 2017 r. ich podstawą były: wystąpienie wiceministra M. Warchoła na Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Efektywność regulacji prawnych dotyczących niewypłacalności osób fizycznych” czy konferencja prasowa ministra sprawiedliwości z dnia 20 grudnia 2017 r. Sprawozdania z wydarzeń opublikowano na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości <<https://www.ms.gov.pl/pl/informacje/news,10155,wiceminister-marcin-warchol-na-miedzynarodowej.html>>, <<https://www.ms.gov.pl/pl/informacje/news,10197,skuteczna-pomoc-dla-zadluzonych--przelom-w.html>> [dostęp: 26.01.2018]. Założenia do ustawy nowelizującej były prezentowane także na konferencji naukowej „Upadłość konsumencka. Aksjologia, funkcje i wykładnia funkcjonalna”, zorganizowanej przez Instytut Prawa Upadłościowego i Restrukturyzacyjnego oraz Badań nad Niewypłacalnością w Uczelni Łazarskiego.

Personal bankruptcy of a dishonest management board member of the insolvent organizational entity

Summary

Filing for insolvency is the fundamental obligation of the legal representatives of insolvent organizational entity. Failure to comply with the statutory term to do so may result in various sanctions, for example, restrictions in filling for personal bankruptcy as a natural person not conducting business activity. However this view is not widely accepted. There are numerous arguments in literature, both linguistic and functional, for restricting the scope of a premise set forth in article 491⁴ paragraph 2 point 3 of the Insolvency Act, only to the failure in filing for insolvency as a sole trader. However, aforementioned restriction may seem unsubstantiated. It is because equal treatment of legal representatives and sole traders has strong justification – both axiological and systemic. It has been also accepted in numerous judgements. The purpose of this article is to compare various opinions related to the application of article 491⁴ paragraph 2 point 3 of the Insolvency Act and to evaluate them.